

Εμπειρίες Ζωής

Γλωσσικά επαγγέλματα: παρόν και ψηφιακό μέλλον

Photo by Aaron Burden on Unsplash

Παναγιώτης Αλεβαντής

Μέντορας Καριέρας • [LinkedIn](#)

Φυσικός, τέως στέλεχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Key ideas:

- 1) Ο ταχύτατος μετασχηματισμός των γλωσσικών επαγγελμάτων απαιτεί νέες δεξιότητες και δημιουργεί νέες ευκαιρίες
- 2) Η αυτόματη μετάφραση μέσω υπολογιστή δεν είναι πανάκεια και οι μεταφραστές δεν θα πάψουν να είναι απαραίτητοι σε όλο τον κύκλο της νέας ψηφιακής πραγματικότητας.
- 3) Πιθανά προβλήματα από την ανεπάρκεια γλωσσικών εργαλείων σε εθνικό επίπεδο.

Η πρώτη μου επαφή με τη μετάφραση ήταν στο τέλος του 1977 όταν μετατέθηκα στο Μεταφραστικό Γραφείο του Γενικού Επιτελείου Στρατού. Μου είχαν δώσει την ειδικότητα του στρατιωτικού διερμηνέα αγγλικής μετά από εξετάσεις στο κέντρο νεοσυλλέκτων. Γράφαμε τη μετάφραση με μολύβι και δίνουμε το κείμενο για δακτυλογράφηση. Την ίδια διαδικασία συνάντησα όχι μόνο στην Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Larousse-Britannica το 1979 αλλά και το 1984 όταν άρχισα να εργάζομαι ως μεταφραστής στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Εκεί είχαμε αρχίσει να αντικαταστήσουμε το μολύβι με το μαγνητόφωνο.

Λίγα μόλις χρόνια αργότερα, στην αρχή της δεκαετίας του 2000, η εικόνα παραγωγής των μεταφράσεων είχε αλλάξει ριζικά. Οι μεταφραστές εξοπλίστηκαν, αρχικά με τερματικά, και στη συνέχεια με προσωπικούς ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Απέκτησαν πρόσβαση σε πολλαπλά εργαλεία όπως βάσεις με νομικά δεδομένα και ορολογία, αλλά και σε συστήματα υποβοήθησης της μετάφρασης που αξιοποιούν μνήμες με

παλαιότερα, ήδη μεταφρασμένα, κείμενα. Σε αυτό βοήθησε¹ και η δημιουργία της βάσης δεδομένων Celex (σημερινή [Eur-Lex](#)) με τα πλήρη κείμενα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 24 επίσημες γλώσσες.

Η ύπαρξη αυτών των, ηλεκτρονικά διαθέσιμων, πολύγλωσσων σωμάτων κειμένων υποβοήθησε τις ερευνητικές εργασίες ανάπτυξης συστημάτων μηχανικής μετάφρασης (e.g. [EUROTRA](#), [Google Translate](#), [eTranslation](#)). Σήμερα οι μεταφραστές και οι μεταφράστριες μη λογοτεχνικών κειμένων χρησιμοποιούν κατά κανόνα τέτοια συστήματα ημιαυτόματης μετάφρασης, το προϊόν των οποίων ωστόσο απαιτεί προσεκτική αναθεώρηση για να διορθωθούν τα λάθη που αφήνει η μηχανική μετάφραση. Για τα μεταφρασμένα κείμενα που θα τροφοδοτήσουν τα σώματα κειμένων η αναθεώρηση είναι υποχρεωτική για να μην διαιωνιστούν στις μνήμες τα όποια μεταφραστικά λάθη.

Φυσικά, οι μεταφράσεις λογοτεχνικών κειμένων θα απαιτούν πάντα καλλιεργημένους και έμπειρους μεταφραστές και μεταφράστριες. Εκεί δεν χωρούν μηχανικές και ημιαυτόματες

μεταφράσεις ακόμη κι αν τα λογοτεχνικά έργα και οι μεταφράσεις τους έχουν τροφοδοτήσει τα πολύγλωσσα σώματα κειμένων, αλλά για άλλους σκοπούς όπως π.χ. γλωσσολογικές μελέτες. Η μηχανική μετάφραση δεν ενδείκνυται ιδιαίτερα και σε άλλους τομείς μετάφρασης όπως ο υποτιτλισμός και η οπτικοακουστική περιγραφή σε ταινίες, η μετάφραση κόμικς, βιντεοπαιχνιδιών και ειδήσεων.

Το ψηφιακό μέλλον ...

Το Γραφείο Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (στο οποίο ήμουν υπεύθυνος την τριετία 2014-2016) οργάνωσε δύο συνέδρια σχετικά με τα γλωσσικά επαγγέλματα. «[Το μέλλον των γλωσσικών επαγγελματιών](#)» (2014) κάλυψε μερικά από τα κυριότερα θέματα του χώρου, όπως μεταφραστικές σπουδές και επαγγελματικές προοπτικές, πιστοποίηση και αμοιβές μεταφραστών, μετάφραση από και προς λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες, δίκτυα ορολογίας και εργαλεία, θέση της ελληνικής γλώσσας στο παγκόσμιο πολύγλωσσο σύστημα και τέλος διδασκαλία και εκμάθηση ξένων γλωσσών. Στο συνέδριο «[Γλωσσικά επαγγέλματα και Ψηφιακή Ενιαία Αγορά](#)» (2016) αναλύθηκαν μερικά από τα κυριότερα θέματα του χώρου που θα επηρεαστεί και θα επηρεάσει το μέλλον της ελληνικής γλώσσας στο πλαίσιο της συγκρότησης και της λειτουργίας της [Ψηφιακής Ενιαίας Αγοράς](#). Μιας εμβληματική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που θα επηρεάσει μακροπρόθεσμα κάθε πτυχή της καθημερινότητας και η οποία περιλαμβάνει σημαντική γλωσσική και μεταφραστική διάσταση.

Στο δεύτερο συνέδριο, ο κύριος ομιλητής, καθηγητής και πρόεδρος του [Digital Enlightenment Forum](#) Γιώργος Μητακίδης, [έδωσε](#) μια συναρπαστική εικόνα του ψηφιακού μέλλοντος των γλωσσικών επαγγελματιών. Πρόβλεψε ότι το 2020 θα ήταν διασυνδεδεμένα μέσω του

διαδικτύου πάνω από 50 δισ. άνθρωποι, κατοικίδια, οικιακές συσκευές, μεταφορικά μέσα κάθε είδους, ρομπότ, εκτυπωτές τριών διαστάσεων κλπ. αλλά και μεγάλο πλήθος δεδομένων μεγάλης κλίμακας (big data). Η ανάγκη επικοινωνίας όλων αυτών αυξάνει κατακόρυφα την ανάγκη για μεταφράσεις, αφενός στο πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου και αφετέρου για την αποκρυπτογράφηση των επιθυμιών και των αναγκών των καταναλωτών μέσω της ανάλυσης των συλλεγόμενων δεδομένων.

Ταυτόχρονα, η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης (νευρωνικά δίκτυα, deep learning) βελτιώνει δραματικά τις επιδόσεις των συστημάτων αυτόματης μετάφρασης, αυξάνοντας ταυτόχρονα την ανάγκη για αναθεώρηση από επαγγελματίες μεταφραστές. Όπως σε κάθε τεχνολογικό άλμα έτσι και στην παρούσα συγκυρία, παράλληλα με τις θέσεις εργασίας που χάνονται, δημιουργούνται νέες, οι οποίες όμως απαιτούν το συνδυασμό νέων δεξιοτήτων:

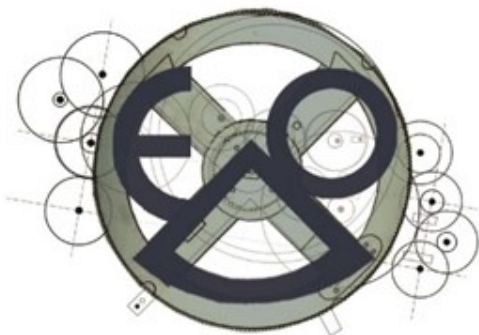
γλωσσικών, ανάλυσης δεδομένων και εξειδίκευσης σε συγκεκριμένα πεδία (ιατρική, τεχνολογία, νομική). Ωστόσο, παρά τη δημιουργία ολιγοπωλίου από τις μεγάλες εταιρείες του διαδικτύου (Google, Amazon, Facebook, Apple και Microsoft - GAFAM), οι πρωτοβουλίες αποκέντρωσης του διαδικτύου (π.χ. [SOLID](#)) σε συνδυασμό με την κατάλληλη ενημέρωση, μπορούν να εξασφαλίσουν τη συνδιαμόρφωση του νέου ψηφιακού τοπίου και από όσους δραστηριοποιούνται στα γλωσσικά επαγγέλματα. Ευτυχώς, οι μεταφραστές δεν θα πάψουν να είναι [απαραίτητοι](#) σε όλο τον κύκλο της νέας ψηφιακής πραγματικότητας. Αυτοί (πρέπει να) αποφασίζουν για την τελική μορφή των μεταφράσεων ακόμη και αν αυτές έχουν αρχικά προέλθει από μηχανές. Ως δημιουργοί στις μεταφράσεις λογοτεχνίας αλλά και διαφημίσεων. Επειδή συμβάλλουν στις διεθνείς σχέσεις ως μεταφραστές και διερμηνείς σε διεθνείς οργανισμούς αλλά και ως πολιτισμικοί διαμεσολαβητές και κοινοτικοί μεταφραστές και διερμηνείς σε περιβάλλοντα μεταναστών και προσφύγων. Ως σύμβουλοι και δοκιμαστές συστημάτων μηχανικής μετάφρασης, ως ερευνητές αλλά και ως ελεγκτές της ποιότητας των μεταφράσεων με τις οποίες τροφοδοτούνται τα εν λόγω συστήματα. Ως μεταφραστές νομικών κειμένων όπου η ποιότητα της μηχανικής μετάφρασης δεν είναι αποδεκτή στα δικαστήρια. Επειδή, αυτοί αποδίδουν νέους όρους σε διάφορους επιστημονικούς και τεχνολογικούς

τομείς. Σχετική ήταν και η πρωτοβουλία δημιουργίας του [Ελληνικού Δικτύου Ορολογίας](#).

... και κάποια προβλήματα

Όσον αφορά τα Ελληνικά θα πρέπει να αναφέρουμε μερικούς σημαντικούς τομείς που απαιτούν οπωσδήποτε ενίσχυση. Πρόκειται αφενός για τις γλωσσικές και τις ψηφιακές δεξιότητες όσων συμμετέχουν στην αγορά εργασίας και αφετέρου για την υποστήριξη της ανάπτυξης υψηλής ποιότητας γλωσσικών εργαλείων όπως αυτόματοι διορθωτές, θησαυροί, συλλαβιστές και ηλεκτρονικά λεξικά, αναγνώριση φωνής (για αυτόματη υπαγόρευση και επιτάχυνση πληκτρολόγησης), υποστήριξη πολυτονικών γραμματοσειρών αλλά και οπτική αναγνώριση χαρακτήρων (συμπεριλαμβανομένων πολυτονικών).

Ήδη από το 2012 στο πλαίσιο της στρατηγικής «[Ευρώπη 2020](#)» είχαν προταθεί κάποιοι στόχοι για τον «[Ανασχεδιασμό της Εκπαίδευσης](#)» όσον αφορά τις [Δεξιότητες](#). Για τις [γλωσσικές δεξιότητες](#) είχε τεθεί στόχος οι απόφοιτοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να γνωρίζουν καλά τη μητρική τους γλώσσα και να μπορούν να επικοινωνήσουν άνετα σε αυτήν. Όσον αφορά τις ξένες γλώσσες, οι μισοί από τους απόφοιτους Γυμνασίου να γνωρίζουν μια ξένη γλώσσα σε επίπεδο B2 δηλαδή να είναι Ανεξάρτητοι Χρήστες. Επίσης, το 75% των μαθητών αυτών να έχει αρχίσει να μαθαίνει και μια δεύτερη ξένη γλώσσα. Αντίστοιχα για τις [ψηφιακές δεξιότητες](#) οι στόχοι περιλάμβαναν την ικανότητα εύρεσης, αξιολόγησης, αξιοποίησης, κοινοποίησης και δημιουργίας περιεχομένου χρησιμοποιώντας τη πληροφορική και το διαδίκτυο. Περιλάμβαναν επίσης την ικανότητα προγραμματισμού π.χ. σε προσωπικούς υπολογιστές, κινητά τηλέφωνα, ταμπλέτες ακόμη και μεγάλα συστήματα. Τα παραπάνω δεν καλύπτουν απλώς τη δυνατότητα διαδικτυακής έρευνας μιας λέξης ή ενός προϊόντος, την συγγραφή ενός κειμένου στον

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

υπολογιστή ή τέλος την πραγματοποίηση κάποιων υπολογισμών. Περιλαμβάνουν τη αξιολόγηση των ευρημάτων της έρευνας. Την παρουσίαση ενός καλαίσθητου, δομημένου και πλήρους κειμένου. Τέλος, την παρουσίαση ενός ολοκληρωμένου υπολογισμού με συνδυασμό πολλών στοιχείων και χρήση μαθηματικών τύπων.

Σχετικά με τα Γλωσσικά Εργαλεία για τα Ελληνικά, οι ανάγκες δεν αφορούν μόνο τους μεταφραστές αλλά και τα άτομα με αναπηρία στα οποία περιλαμβάνονται και οι ηλικιωμένοι. Αυτό έγινε προφανές σε μια ημερίδα «[Εργαλεία υποστήριξης της ελληνικής γλώσσας στους υπολογιστές: ελλείψεις και προοπτικές](#)» που οργάνωσε το 2015 το Γραφείο Αθηνών της Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης. Τέλος, από μια στρογγυλή τράπεζα με τίτλο «[Ψηφιακά εργαλεία για μικρές γλώσσες της ΕΕ](#)» στο πλαίσιο του συνεδρίου «[Γλωσσικά επαγγέλματα και Ψηφιακή Ενιαία Αγορά](#)», προέκυψε το συμπέρασμα ότι πολλές μικρές γλώσσες στην ΕΕ αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα, όπως μικρή αγορά, ανταγωνισμός (συχνά μεταξύ πανεπιστημίων και ιδιωτικού τομέα), αποκλεισμός της πρόσβασης στα δεδομένα που διαθέτουν οι μεγάλες εταιρείες (σε αντίθεση με την ευκολότερη πρόσβαση σε εργαλεία και τεχνολογίες), δυσκολία πρόσβασης στις διεπαφές προγραμματισμού εφαρμογών – APIs (χρέωση, έλλειψη τεχνικής τεκμηρίωσης) ακόμη και μη υποστήριξη ορισμένων γλωσσών σε ορισμένα λειτουργικά συστήματα. Υπάρχουν ωστόσο ευκαιρίες για την ανάπτυξη γλωσσικών εργαλείων για εταιρείες που δεν δραστηριοποιούνται στον τομέα των γλωσσικών υπηρεσιών (π.χ. για ανάλυση εμπορικών, ιατρικών ή διαδικτυακών δεδομένων). Για τα πρωτότυπα εργαλεία που αναπτύσσονται σε ακαδημαϊκά περιβάλλοντα δεν διατίθενται πόροι ώστε να βελτιωθούν και να διατεθούν σε εταιρείες που θα τα μετατρέψουν σε εμπορικά προϊόντα. Όλα τα εργαλεία υποστήριξης των διάφορων

γλωσσών στα συστήματα πληροφορικής έχουν κάποια κοινά στοιχεία – συνδέονται με την γλώσσα και με τον τρόπο που αλληλοεπιδρούμε μεταξύ μας και με την μηχανή. Αν δεν παρέχουν καλή ποιότητα, οι γλώσσες μας απειλούνται. Το γεγονός ότι τα γλωσσικά εργαλεία παρέχονται μόνο από αμερικανικές εταιρείες σημαίνει ότι δικαιολογείται η υποστήριξη της βελτίωσής τους σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, υποστήριξη που δεν πρέπει να περιοριστεί στην χρηματοδότηση αλλά να περιλαμβάνει και την διάθεση δεδομένων, εμπειρογνομώνων και την διαχείριση των σχετικών ερευνητικών έργων ως επιχειρηματικών σχεδίων. Παράλληλα όμως θα πρέπει να εξετασθεί και η περίπτωση υποβολής τεκμηριωμένης καταγγελίας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης, όσον αφορά σειρά ευρωπαϊκών γλωσσών. Θα πρέπει επίσης να εξασφαλιστεί η υποχρέωση των εταιρειών να υποστηρίζουν τη γλώσσα της χώρας στην οποία διαθέτουν τα προϊόντα τους διευκολύνοντας επίσης την διάθεση σχετικών γλωσσικών εφαρμογών από τρίτα μέρη.

Συμπέρασμα. Η ραγδαία πρόοδος στον τομέα της τεχνολογίας επηρεάζει ήδη δραματικά τα γλωσσικά επαγγέλματα και μετατρέπει ριζικά τα καθήκοντα και τις απαιτούμενες δεξιότητες όσων ασχολούνται με αυτά. Μια συμβουλή και εδώ, [Re-train to avoid obsolescence!](#)

¹Όπως έγραφα τον Ιούλιο του 1988 στο «[Creating the Greek CELEX database, technical or managerial challenge?](#)»: *On the other hand, the Greek CELEX can serve as a benchmark for a more advanced morphological study of the Greek language. Last but not least, all language versions of CELEX can serve as test beds for new machine translation packages.*

Οι απόψεις είναι προσωπικές και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. <http://alevantis.blogspot.com>